

FORUM SOCIAL 2008

Treballem en xarxa. Servim més i millor.

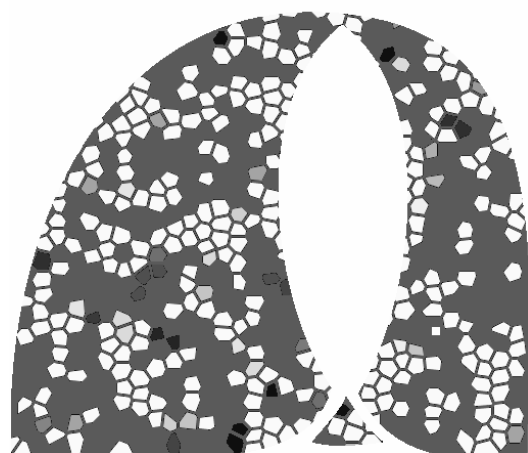
Ponència:

***LA URGÈNCIA DE FORMAR
EL VOLUNTARIAT***

DES DE L'ADMINISTRACIÓ

per Araceli Crespo i Bachero

Responsable del Pla de Formació
del Voluntariat de Catalunya
i Tècnica de Voluntariat
del Departament de Governació
Generalitat de Catalunya

GUIÓ DE LA PONÈNCIA:

- INTRODUCCIÓ.
- ALGUNES CONSIDERACIONS PER CENTRAR EL TEMA.
- UNA MICA D'HISTÒRIA DEL VOLUNTARIAT: EL voluntariat com a resposta.
- L'EVOLUCIÓ: ELS PRINCIPALS CANVIS.
- I ARA QUÈ ESTÀ PASSANT? L'INICI D'UN CANVI: ELS PRIMERS INDICADORS
- PERQUÈ ÉS URGENT FORMAR EL VOLUNTARIAT?
- I QUI ENS HI AJUDA?
- PER CONCLOURE: ALGUNS EXEMPLES QUE *HAN PROVOCAT CANVIS.*

INTRODUCCIÓ.

Des que en Daniel em va proposar la participació al Fòrum, a partir del coneixement de la realitat del voluntariat que tinc, i en concret des de la formació del voluntariat, la idea em va semblar molt interessant. A mida que en vam anar parlant, va estar sempre present en el rerafons el com n'era d'important promoure que els voluntaris es formessin en disciplines socials, que descobrissin la importància de dedicar-se professionalment a la seva vocació. El títol final d'aquest fòrum però, crec que amplia d'una manera interessant el que a primera vista podia aportar des de l'àmbit del voluntariat a aquesta reflexió compartida amb en Fernando i amb en John. Voldria avisar-vos, abans que sembli que xuto pilotes fora, que per entrar a fons en el que us vull fer arribar entraré en algunes qüestions que em sembla que han de poder marcar el terreny en el qual ens movem, i que són interessants tenir en compte encara que potser a priori us semblin una mica llunyanes.

ALGUNES CONSIDERACIONS PER CENTRAR EL TEMA.

El tema que ens ocupa: La urgència de formar el voluntariat, sembla a priori força evident. Potser fins i tot no caldrien gaires aclariments.

L'escenari mundial i en concret el de casa nostra, planteja canvis constants, als quals el teixit social respon i és clar, és urgent formar els voluntaris per tal de poder-hi donar respostes, com també és urgent formar-ne els professionals que han de garantir aquesta atenció.

Sense més consideració que AQUESTA, el tema podria quedar tancat aquí mateix. Tots sabem -malgrat que de vegades costa plasmar-ho- la importància de formar-se en el moment de desenvolupar una tasca.

En l'àmbit del voluntariat ja sabem a més, que encara és més important, perquè de fet la "bona fe" "les ganes de" "el sentit de responsabilitat i de solidaritat",...no van lligats en la major part de casos a la "raó-coneixements", "sinó al cor-sentiments de...", i...així doncs, en la major part de casos, doncs, no van acompanyats d'un coneixement ni de la matèria, ni de les habilitats, ni de les metodologies i estil de treball de la tasca que ha de fer aquest voluntariat . Però tot i aquestes consideracions més afinades, ..el tema podria acabar aquí, si no fos que,....ens deixem interpel·lar i mirem amb uns altres ulls l'oportunitat que ens dóna aquest magnífic títol: LA URGÈNCIA DE FORMAR EL VOLUNTARIAT, i com podem començar a treballar-hi.

Permeteu-me doncs que tiri una mica enrera en el temps i que apunti algunes qüestions que penso que han d'ajudar a poder apuntar amb més encert el que voldria compartir amb vosaltres.

UNA MICA D'HISTÒRIA DEL VOLUNTARIAT: EI voluntariat com a resposta.

No és fins el segle XX que parlem directament de voluntariat pròpiament amb aquest terme però, al llarg de la història de la humanitat trobem una rècula d'accions que s'emmarquen en aquest concepte de voluntariat, i que amb diferents relacions i segons els moments històrics han anat:

- a) donant atenció i beneficència als més necessitats, quan ningú no ho feia ¹:
- les obres de les ordes religioses
  - les cases de caritat
  - els hospitals de malalts
  - la "quarta dels pobres"

El voluntariat com a activitat d'atenció a les necessitats primeres de la persona (assistencialisme).

- b) Donant resposta a les necessitats socials emergents, més enllà de les prestacions de cobertura pública: ²
- Organitzant serveis de voluntariat en camps i accions que l'estat no preveu i/o als quals l'estat no arriba
  - Creant entitats i projectes de base voluntària per millorar les condicions de vida de persones i col·lectius
  - Detectant i posant al descobert necessitats de la societat (socials –en gran mesura-, i posteriorment culturals, comunitàries,,,...ambientals,..)

El voluntariat com espai vertebrador de consciència social (creació d'entitats) **i com a actor del canvi social.**

- c) Sumant el seu esforç al de l'estat per garantir una millor qualitat dels serveis i de la societat (co-gestió de l'espai social).

- Sumant el voluntariat a la gestió dels serveis que desenvolupen per encàrrec de l'administració (millora qualitativa)
- Sumant el voluntariat als espais que afecten les necessitats socials (enteses en global) i en els quals és l'administració qui gestiona (p.e. el voluntariat penitenciari, el sociosanitari-hospitalari...).
- Proposant i sumant el voluntariat com a agent necessari en qualsevol política d'abast "comunitari" (en les polítiques de Medi ambient, cooperació, immigració, cultura...).

El tercer sector com a agent social i el voluntariat com a motor de transformació.

El voluntariat doncs ha estat i està immers en un procés de renovació-transformació. És clar que se'ns fa més evident que és així, perquè des del 1.400 fins ara ha plogut molt i, un espai de temps tan gran, permet una bona perspectiva; però els qui fa a la vora de 10 anys que us moveu en temes de voluntariat, també sou testimonis de canvis importants que han ocorregut no fa pas tant i alguns dels quals estan just a les beceroles.

Fet aquest repàs històric voldria posar l'accent en quins han estat els principals canvis que ens permeten tenir el panorama actual del voluntariat i que poden donar pistes de la urgència d'aquesta formació.

L'EVOLUCIÓ ..ELS PRINCIPALS CANVIS.

És molt evident que des de j fa temps a casa nostra, no parlem de voluntaris ni del voluntariat si no és en relació a una organització. Però és que tampoc estem parlant d'una persona que necessita i una altra que li dona, ni d'algú que només té bon cor. Hem evolucionat, sortosament!!! I s'ha resituat tant el **"paper que es juga"** (assistencialisme - *comunicació social*³), com la **"manera com es juga"** (individu *versus* comunitat/entitat; bona voluntat *versus*-coneixement).

Veiem una mica més el que us vull explicar sobre aquestes dues qüestions:

1. El "paper que es juga" des del voluntariat (assistencialisme- *comunicació social*); ha evolucionat perquè l'evolució social a dut en el temps (de manera majoritària) a una cobertura del que són les necessitats bàsiques per part de l'estat. Aquest és el primer gran pas; ara bé, també s'ha evolucionat en direcció a aquesta actual "comunicació social", per les aportacions que en tot el tema de voluntariat ha fet i amb força la pedagogia social i que sens dubte (i ni que sigui en contra dels pronòstics) l'ha reforçat i ens hi ha ajudat la globalització!!!

Parlant en termes socials sobretot, i cada cop més estès socialment, **ningú és més important que ningú altre**⁴. La relació que s'estableix entre individus en accions de voluntariat té noms i cognoms,...és educativa, d'ajuda, d'acompanyament, etc. **però ja no és unidireccional, no és jo dono i tu reps**, no és la del "ai pobret".

I d'aquí avancem a la fase actual en la què ens trobem , la que jo anomeno de la **comunicació social**,...la relació entre voluntari i la persona per a la qui desenvolupa la seva tasca, **no és de "poder", no ha de ser de dependència**. La relació és de **COMUNICACIÓ**, és d'aportació mútua des de la realitat de cadascú, és d'obertura, és de proposta, és **d'aprenentatge**. Això per si sol té un valor incalculable per al voluntari (aprendre servint).

Aquesta fase, que ja fa un temps que dura, hi ha espais en els quals funciona però costa que transcendeixi a tot l'àmbit del voluntariat i a la resta d'espais socials. En l'àmbit del voluntariat troba resistència perquè s'arrossega l'herència de l'assistencialisme, sobretot mantingut per part de voluntaris més grans que es van fer en aquesta realitat, però també per l'ancoratge als "signes d'altres temps" de determinats sectors i/o actituds de l'església sovint presents en voluntaris ben joves.

Pel que fa a la resta de la societat la resistència a aquesta comunicació entre iguals es fa palesa veient el creixent individualisme i individualització, i veient la necessitat de preservar i protegir la pròpia identitat per sobre de l'interès comú. I això afecta tothom, també les persones que són objecte de l'acció del voluntari!!

2. La "manera com es juga" des de l'acció del voluntari/ària (individu versus comunitat/entitat; bona voluntat *versus*-coneixement)

Ningú discuteix avui dia que enfront de l'individu que (per criteri i tarannà propi) fa i actua, ... la comunitat/l'entitat/el grup..., suma, garanteix, contrasta. L'acció en favor de l'altre no pot ser un "casualitat", una acció, un "bolet". L'entitat, l'organització, i més enllà d'això un projecte, fan que "l'acció puntual" recobri sentit, i es converteixi en causa, que guanyi en dedicació, regularitat i intencionalitat de canvi.

L'altre aspecte que amb aquest temps ha evolucionat, de retruc del primer és evidentment el passar de la bona voluntat al coneixement. Hi ha una cèlebre frase de Joseph Joubert⁵ per il·lustrar aquest tema "El que té imaginació però li manca coneixement, té ales, però li fallen els peus".

Si les coses anaven més enllà de la bona fe, calia coneixements per emprendre els nous reptes. La única cosa

que tenim per segura quan se'ns acostava un voluntari és que vol fer per voluntat pròpia, alguna cosa per deixar el món millor de com l'ha trobat. Una altra cosa són, les seves motivacions, els seus coneixements, les seves habilitats. Per tant com en qualsevol procés,

- a) hem vist la realitat
- b) hem vist on havíem d'anar
- c) hem preparat la ruta per fer-ho possible

La formació del voluntariat ha estat en aquest cas la RESPOSTA. I resposta en majúscules perquè ha permès anar integrant fins ara els diversos processos de canvi en les funcions i tasques del voluntariat, en els tres processos que hem esmentat. El mateix Pla de Formació del Voluntariat de Catalunya (impulsat des de l'administració però conformat per entitats d'entre les quals el centre d'Estudis Joan Vallès) pot il·lustrar aquesta evolució.

Des d'un inici el 1994 i amb l'Ordre de Creació del PFVC s'estableix el Curs d'Iniciació al voluntariat (CIV) que recull la base de l'acció voluntària i la relació amb l'entitat, projecte, drets i deures dels voluntaris. Aquesta realitat recull el pas de l'opció personal a l'acció articulada.

No gaire més tard, en les primeres formacions aparegudes, destaquen els cursos introductoris que volen donar coneixements, sobre la realitat en la qual actua el voluntariat i sobre les tasques concretes en cada àmbit (com cal fer-les, què és important saber,...). La preocupació manifesta de les entitats que, en reunions sectorials treballen de manera conjunta en la seva elaboració és: com donar "elements" a la gent que amb "bona fe" s'acosta per treballar colze a colze en el nostre projecte. És el pas de la bona fe a la coneixement. Aquesta realitat recull el pas de la bona voluntat a la capacitació.

La mateixa creació del PFVC ja posa de manifesta aquest sentir compartit d'entitats i administració que el que el voluntariat cal és que es formi (fet que a la vegada implica un reconeixement implícit de la tasca del voluntariat molt important, per part del govern).

En els tres o quatre anys següents a la seva creació, el PFVC comença a contemplar també l'evolució del propi voluntari respecte de l'entitat. El voluntariat pot donar resposta també a les necessitats d'estructuració de la pròpia entitat,...i d'això també cal aprendre'n. D'aquí apareixien les dues tipologies formatives del PFVC: la gestió i els sectors.

Aquest plantejament, que continua essent vàlid, fa que en l'actualitat hi hagi dins del PFVC 177⁶, dels quals 125 de sectors (dels quals 59 de l'àmbit social) i 54 cursos de gestió.

I ARA QUÈ ESTÀ PASSANT? L'INICI D'UN CANVI: ELS PRIMERS INDICADORS.

Sembla que tal i com estan les coses ara no caldria fer massa res més no?

S'ha avançat un munt i s'ha guanyat en qualitat, posició, rigor, abast.

Però hi ha algunes coses que potser no estan del tot resoltes, algunes coses que darrerament es mouen:

1. Hi ha indicis clars que cal fer un gir en temes de formació, emergeix amb certa timidesa una inclinació cap els temes de comunicació, cap els temes de millora urgent que el voluntari rellegeixi el que fa, copsar l'altre en tota la seva dimensió, assegurar

quin és l'efecte de la nostra presència voluntària, el que abans en dèiem deixar empremta, establir autèntica **comunicació social**. La proposta d'enguany de l'escola d'estiu reflecteix en bona mesura aquesta necessitat de palesar que hi ha temes que han de tenir molt més pes del que tenien, i que cal repensar-los de nou. Enguany els cursos es divideixen en :

EINES I RECURSOS PER A LA INTERVENCIÓ I FORMACIÓ PER A RESPONSABLES

que són les formacions que han de permetre una millora dels **coneixements i habilitats dels voluntaris en referència a la tasca** (voluntari de base o **que desenvolupen tasques de responsabilitat** dins de les entitats) i

RECURSOS PERSONALS

que són les formacions que han de permetre una millora de les habilitats i dels recursos propis de cada persona en l'exercici de la seva tasca voluntària i/o en relació a aquest col·lectiu. (És una formació personal, per això s'adrecen per igual a voluntaris de base, a responsables d'entitats i/o coordinadors d'equips i projectes de voluntariat).

2. Aquesta necessitat d'arribar a l'altre, de comunicar, de veure l'efecte de la nostra presència també és present en les pròpies entitats. Us sonen els termes Incidència política, incidència social, incidència

mediàtica??? Per què ens preocupa tant aquest tema d'incidir?

3. Hi ha un creixent interès del voluntariat per participar en l'entitat i decidir des d'un paper actiu. Hi ha voluntaris que abandonen les entitats perquè entenen que no fan el que diuen fer, d'altres s'hi senten infrutilitzats i valorats, hi ha ganes d'anar més enllà però l'entitat no ho recull?

Jo crec, veient sobretot els dos primers indicis que apunto, que volem canviar les coses. Volem donar un nou sentit al què fem a través del voluntariat, i clar, volem que la resta d'agents es mullin el cul!! Volem que facin possibles nous escenaris, que ens tinguin en compte, però en aquest intents perdem de vista que les entitats continuem fent el mateix i el què és més important, on hem deixat el voluntari, que n'hem fet, i què estem fent nosaltres??

PER QUÈ ÉS URGENT FORMAR EL VOLUNTARIAT?

Tenim ara, des de fa uns 4 anys, unes entitats reproductives, fan el mateix que feien fa temps, ho fan molt millor si, amb més presència, amb més reconeixement, però fan el mateix, continuen canviant realitats, cada any unes de diferents però si fa no fa el mateix. Però on està l'autèntic canvi social? on està la consciència de justícia social? On està la RESPONSABILITAT SOCIAL de les entitats, ara que se'n parla tant? Per què estem aturats?

Doncs estem aturats perquè:

- a) les entitats han millorat la seva feina interna, la gestió, la planificació... però no la seva feina externa. No són agents "reals" de canvi social.

b) s'han esplaiat en la tasca, i han perdut de vista l'horitzó. Estem qualificats en el que fem,...però no és l'únic que hem vingut a fer.

c) han capacitat actors de canvi, però no agents de transformació. Hem fet servir les mans dels voluntaris, però no el seu "esperit", sovint ens molesta que pensin, ja pensem els responsables!!

I per a mi, és aquí on entre en joc **la urgència de la formar el voluntariat**. Amb el temps i l'evolució hem perdut de vista allò que és l'essencial: tenim mans, la voluntat també, aquest ha estat l'inici del que tenim ara. El voluntariat sorgeix en les seves primeres manifestacions històriques **d'una persona que per voluntat pròpia es dóna** en un projecte que sorgeix d'ell i avança cap l'altre, i aquest és l'inici del canvi, la presa de consciència de la persona i el seu compromís personal!!!, i potser amb tot el coneixement que hem arreplegat pel camí, és aquí on hauríem de tornar.

La urgència de formar el voluntariat és ara, més que mai:

a) **la urgència de desvetllar consciències**, de crear complicitats, **de formar agents de canvi** (desvetllar consciències vol dir també corresponsabilitat. Hem de tenir respostes possibles a aquest augment d'implicació).

b) **Formar per al testimoniatge i el compromís** paral·lelament al que estem fent ara (*aprendre servint*), per millorar la incidència de la nostra tasca (interna – amb les persones amb qui exercim el voluntariat- i externa- amb la resta de la societat).

c) **Fer créixer l'energia que ha empès el voluntari/ària a sortir d'ell mateix i acostar-se**

a l'altre, perquè es transformi i transformi la realitat en la que actua i el seu entorn vital.

I QUI ENS AJUDA?..

El moment actual que vivim, i la vostra situació concreta de comunitat, presenta algun element facilitador i/o il·lustratiu de com podem emprendre aquesta tasca:

a) Amb la incorporació de l'assignatura d'Educació per a la ciutadania a les escoles, i amb la nova sensibilitat pels temes comunitaris, està donant la gran oportunitat d'incidir en la creació de consciència crítica des de la base, des del més jove. La metodologia d'aprenentatge-servei⁷ (posada ja en pràctica exitosa per diferents entitats en relació als centres educatius), és una excel·lent manera de donar als voluntaris un paper de transformació, de testimoniatge, i una oportunitat a les entitats per reexplicar el seu motiu de ser.

b) Una bona experiència facilita canvis positius. Un bon acompanyament i una bona gestió amb els voluntaris més joves pot incidir en la seva manera d'entendre el seu paper social i per tant en la decisió de la "seua carrera personal". L'acompanyament és una pràctica habitual en les confessions religioses d'origen europeu. Recuperar aquest paper respecte dels voluntaris pot donar fruits importants.

c) Lligat a aquest tema, l'opció de fe dels vostres joves és un estri finíssim de discerniment. Quins són els meus dons? Què m'interpel·la? A què em sento cridat? Què és l'essencial? Què he vingut a fer-hi aquí? Aprofundir aquest espai és un recurs primera magnitud en el canvi de consciència i manera de viure.

Una fe viscuda amb profunditat genera canvis majúsculs.

d) La interconnexió de les disciplines; des de qualsevol espai i moment, podem aplicar els principis de justícia social i d'actituds compromeses. Potser no sempre podrem provocar canvis totals,...però cal implicar el màxim de consciències, i la globalització ajuda que sigui des d'on sigui aquest canvi es faci present als altres.

PER CONCLOURE: ALGUNS EXEMPLES QUE "HAN PROVOCAT CANVIS"

... i com els podem aplicar a les nostres entitats.

· Fundació Zuà: d'auditor de comptes a educador social; d'usuari del projecte a voluntari; de voluntari a estudiant universitari en disciplines relacionades amb la tasca voluntària a la Fundació.

Per aplicar: en relació als nostres voluntaris i als nostres "usuaris".

· El mètode d'aprenentatge-Servei: el Curs d'Iniciació al Vountariat de l'Esplai La Florida i el Banc de Sang.

Per aplicar: en relació al nostre entorn, i als nostres voluntaris.

· Des del quotidià: La Mariona (11 anys), des de l'escola ajudant a llegir els més petits (aprenent de l'altre).

Per aplicar: de manera global, per deixar-se transformar.

NOTES

¹ Únicament en mans de les obres religioses.

² Desenvolupat bàsicament per l'església i moviments confessionals amb la creixent incorporació d'entitats del moviment laic.

³ Actualment estem de ple en aquesta fase que plantejo.

⁴ Aquest podria ser un avantatge manifest de les persones que, han estat educades i formades en els valors del cristianisme.

⁵ Joseph Joubert (1754 1824), moralista i assaigista francès recordat principalment pels seus "Pensaments" publicats pòstumament i recopilats pel seu amic Chateaubriande.

⁶ D'aquest 177 cursos n'hi ha dos que es troben tant a gestió com a sectors.

⁷ "L'Aprenentatge servei ve a posar damunt la taula la necessitat de fomentar aprenentatges significatius des de la realitat immediata, i alhora forjar actituds compromeses de millors social, fruit d'aquests aprenentatges". *Perspectiva escolar 315*. Maig 2007 Publicació de Rosa Sensat.

FORUM SOCIAL 2008

